

Яковець Т.А.,

к.е.н., доцент кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу
ТНЕУ

ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

За умов динамічних глобалізаційних процесів економіка України піддається впливу хаотичних кризових явищ у всіх напрямках господарювання, що потребує виваженої державної політики, яка б стала фундаментом зростання добробуту в країні, захисту її інтересів. Одним з головних інструментів втручання держави в економіку є податки та система оподаткування. Податкові стосунки є дуже складними та суперечливими щодо економічної безпеки держави й суб'єктів господарювання. Вони, з одного боку, є джерелом живлення державної казни, з іншого, вагомим тягарем щодо фінансового результату діяльності підприємств. Крім того, в Україні існує безліч невирішених питань та «хворих місць» податкової системи.

Прикладом зазначеного можуть слугувати результати рейтингів «Paying Taxes», які розраховано Всесвітнім банком і аудиторською компанією «PriceWaterhouseCoopers. Щорічний рейтинг Paying Taxes, що здійснюється фірмами групи PwC і Всесвітнього Банку, за простотою сплати податків із 190 країн Україна посіла 84, знизившись на одиниць щабель внаслідок зростання часу на заповнення звітності з податків. У зіставленні України з 32 країнами ЄС і з країнами з режимом вільної торгівлі з ЄС за ступенем податкового навантаження Україна наближена до кінця рейтингу (рівень Словаччини), за часом, що витрачається на формування і подання податкової звітності – завершальна частина списку (рівень Болгарії), за різноманітністю податкових платежів числиться серед до лідерів рейтингу і по індексу "Після подання податкової звітності" майже вкінці списку (рівень Греції) [1].

Відповідно до показника витрачання часу на формування і подання податкової звітності, не враховуючи бухгалтерську і первинні документи, лідерські позиції посідає Македонія з результатом 119 годин, а Україна - 18 місце (356 годин). Ці дані погіршились через зростання трати часу на складання звітності з ПДВ.

Щодо податків і платежів на зарплати, то в Україні ця цифра складає 43,1% від прибутку, а в Європі і Центральній Азії – 18,2%. На перший погляд в Україні не найвищі податки. Однак, вказаний показник не враховує «тінізацію» економіки, а в Україні вона одна з найвищих в світі – близько 50%, та реальні вимоги до платників податків [2]. За таких умов важливого значення набуває впровадження підприємствами ефективного інструментарію управління податковими платежами, спрямованого на забезпечення їх економічної безпеки.

Важливим для новоствореного підприємства є питання – що обрати: загальну систему оподаткування чи єдиний податок? Вибір варто зупинити на тому, що вигідніше підприємству з економічної точки зору. Тобто те, що дозволить заробляти більше й при цьому нести менше ризиків (податкових, адміністративних і комерційних).

Проте, існує аксіома: універсального підходу для кожної конкретної ситуації немає (при чому, за багатьма позиціями надто очевидних плюсів або мінусів у тієї чи іншої системи немає).

Далі наведено головні особливості спрощеної системи оподаткування (ЄП) порівняно із загальною системою. Так, порівнюючи спрощену із загальною системою, можна виділити для неї такий набір ознак – позитивних і негативних.

До позитивних ознак спрощеної системи відносять:

1. Простота податкового обліку. Особливістю спрощеної системи оподаткування є те, що податковий облік у разі її застосування простіший. Для підприємств це виявляється, головне, у тому, що на єдиному податку (ЄП):

- не ведуть податкового обліку витрат, адже база обкладення ЄП – сума доходів (а не прибутки), отриманих у звітному періоді;

- задля правильного нарахування ЄП не потрібно занурюватися в усі тонкощі бухгалтерського обліку. Зокрема, за ст. 292 ПКУ, ЄП обкладають суми коштів, одержаних за продані товари (послуги), вартість безкоштовно отриманих товарів/робіт/послуг (за наявності письмового договору), а також суму списаної кредиторської заборгованості зі строком позовної давності, що минув;

- визначення оподаткованого доходу відбувається без додаткових облікових ускладнень на кшталт коригувань з податку на прибуток. Водночас, якщо підприємство на загальній системі не відображає коригувань на різниці згідно з ПКУ (себто визначає об'єкт із податку на прибуток лише на підставі бухгалтерського обліку), воно може вдаватися до ефективних важелів податкової оптимізації, які допускають правила бухгалтерського обліку. Зокрема, це стосується амортизації основних засобів (установлення підвищеного критерію «малоцінності», зниженого строку корисної експлуатації, переоцінки тощо), резерву сумнівних боргів тощо. В свою чергу, платники ЄП такої можливості позбавлені (для них маніпуляції з бухгалтерського обліку на об'єкт ЄП, за загальним правилом, не впливають).

Проте, спрощення податкового обліку – поняття не абстрактне. Воно напряму впливає на витрати підприємства з ведення бухгалтерського обліку (кількість бухгалтерів, їх кваліфікація та, як наслідок, зарплата, технічне та програмне забезпечення тощо). До того ж таке спрощення зменшує податкові ризики.

2. Можливість вибору статусу платника ПДВ. Підприємства на ЄП можуть обирати, реєструватися платниками ПДВ чи ні. І це важливо. Адже коли підприємство не зацікавлене в тому, щоб реєструватися платником ПДВ, воно може обійтися без одержання цього статусу навіть тоді, коли перевищить ПДВ-реєстраційний ліміт. Наразі такий ліміт становить 1 млн грн на рік (п. 181.1 ПКУ).

3. Менша кількість податків для платників Єдиного податку (далі – ЄП). ЄП, як відомо – заміна низки податків одним – єдиним (п. 297.1 ПКУ). Подекуди це суттєво допомагає. Єдинники не сплачують податку на землю за

ділянки, які використовують у своїй господарській діяльності. Одночасно й загальносистемникам сплачувати його не потрібно (наприклад, підприємство застосовує пільгу за земельним податком). Тому в цій частині виокремити якісь плюси/мінуси ЄП порівняно із загальною системою доволі складно.

4. Касовий метод визначення оподатковуваних доходів. Доходи в платника ЄП виникають зазвичай за датою надходження коштів. Це означає, що при продажу товарів (робіт, послуг) на умовах після оплати доходи в єдинника виникатимуть пізніше (порівняно з тим, якби підприємство перебувало на загальній системі оподаткування). У деяких випадках (зокрема, якщо оплата надходить в наступному періоді після передання товарів (робіт, послуг)) це може оптимізувати оподаткування. З іншого боку, якщо підприємство працює на умовах передоплати, жодних зисків від ЄП воно тут не одержить. І навпаки – доходи в нього в такому разі виникатимуть.

Отже, податкові ризики існують, але вони менші, ніж у підприємств, які обирають загальну систему оподаткування. Під час перевірок податківці приділяють більше уваги витратам, аніж доходам. Тому, якщо не зважати на ПДВ-облік, основні ризики загальної системи оподаткування – саме у витратах, які впливають на оподатковуваний прибуток. Проте єдинники обліку витрат із метою оподаткування не ведуть. Тож ризик потрапити під донарахування податку разом зі штрафом за п. 123.1 ПКУ й пенею в них відчутно нижчий, аніж у платників податку на прибуток.

До недоліків спрощеної системи оподаткування належить:

1. Граничний обсяг доходу для платників ЄП суттєво знижено. Тепер замість 20 млн грн він дорівнює 5 млн грн у розрахунку на календарний рік.

2. На спрощеній системі оподаткування можна провадити аж ніяк не всі види діяльності. Перелік заборон наведено в ст. 291 ПКУ (в основному – у п. 291.5 ПКУ). Так, скажімо, єдинникам не можна вести діяльність у сфері фінансового посередництва, видобувати та продавати корисні копалини (крім корисних копалин місцевого значення), виготовляти, імпортувати й реалізовувати будь-які підакцизні товари та ін. Отже, питання щодо

провадження діяльності треба вирішити ще до створення підприємства. Таким чином, відповідь на нього дозволить сказати, чи зможе підприємство взагалі перебувати на ЄП.

3. Розраховуватися за відвантажені товари згідно з п. 291.6 ПКУ можна лише в грошовій формі (не стосується єдинників 4 групи). Це означає, що, обираючи ЄП, підприємству доведеться відмовитися від вексельних розрахунків, бартеру, заліку зустрічних однорідних вимог та ін.

Проте, як свідчить практика, на багатьох підприємствах відносини між контрагентами ґрунтуються головним чином на подібних схемах.

4. Квартальний звітний період із єдиного податку. Платники податку на додану вартість, які сплачують єдиний податок, можуть обрати кварталний податковий період подання декларації з ПДВ у 2016 році. Для цього необхідно подати заяву про вибір кварталного податкового періоду контролюючому органу разом з декларацією з ПДВ за наслідками останнього податкового періоду календарного року.

Відповідно до пункту 202.2 Податкового кодексу України, якщо платник податку, який застосовував спрощену систему оподаткування, переходить на сплату інших податків і зборів, встановлених Податковим кодексом, такий платник податку зобов'язаний самостійно перейти на місячний податковий період, починаючи з першого місяця переходу на сплату інших податків і зборів, що зазначається у відповідній податковій декларації за наслідками місяця.

Отже, ставка ЄП на порядок нижча за ставку податку на прибуток. Проте, це не означає, що сума податку, яку підприємство сплатить на ЄП, буде меншою.

Юридичні особи не враховують витрат при визначенні обкладених ЄП доходів. Тому, якщо питома вага зазнаних витрат у підприємства значна, сума податку на прибуток може виявитися навіть меншою за ЄП. Як правило, це буде справедливим для підприємств, у яких прибуток від реалізації товарів (послуг) менше 28 % у вартості реалізованих товарів (послуг).

Зміни із якими слід ознайомитись платникам єдиного податку наведені у табл.1.

Таблиця 1

Зміни по спрощеній системі оподаткування з 01.01. 2017 р.

З 01.01.2017 р.	
Опис	Ставка податку
1 група - ФОП (мах дохід 300 тис грн, без найманих) Податковий період – календарний рік (ст 294.1)	До 10% прожиткового мінімуму працездатних осіб на 01.01.2017 р.. Тобто до 160 грн. (1600 грн*10%)
2 група – ФОП (мах. дохід 1,5 млн.грн, мах. 10 найманих співробітників) Податковий період – календарний рік (ст 294.1)	До 20% мінімальної ЗП. Тобто до 640 грн.(3200 *20%)
3 група – ФОП та юридичні особи (мах. дохід 5 млн.грн, кількість співробітників не обмежена) Податковий період – календарний квартал (ст 294.1)	3%+ПДВ або 5%
4 група - сільськогосподарські товаровиробники (частка с/г товаровиробництва за попередній податковий рік ≥ 75 відсотків) Податковий період – календарний рік (ст 294.1)	Коефіцієнт до нормативної грошової за ст. 293.9
- для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту)	0,95
- для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях	0,57
- для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях)	0,19
- для земель водного фонду	2,43
- для ріллі, сіножатей і пасовищ, що перебувають у власності сільськогосподарських товаровиробників, які спеціалізуються на виробництві (виращуванні) та переробці продукції рослинництва на закритому ґрунті, або надані їм у користування, у тому числі на умовах оренди	6,33

Форма розрахунків – як і раніше – за ст. 291.6 ПКУ платники єдиного податку першої - третьої груп повинні здійснювати розрахунки за відвантажені товари (виконані роботи, надані послуги) виключно в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій).

Загальна система оподаткування з нового року теж зазнала змін. Що ж чекає підприємців на загальній системі оподаткування розглянемо далі:

1. Розмір ПДФО та військового збору у 2017, залишається незмінним та дорівнюватимуть відповідно 18% та 1,5%. Проте база оподаткування підлягає

певним змінам. Загальновідомо, що підприємці на загальній системі оподаткування базою для нарахування ПДФО та військового збору використовують чистий дохід, який відповідає різниці між одержаним доходом та витратами.

Дохід (п. 177.2 ПКУ) – це виручка у грошовій та негрошовій формі. З 1 січня 2017 р. цю виручку з метою оподаткування можна буде зменшити:

- на суму податкового зобов'язання (ПЗ) з ПДВ, якщо ФОП є платником ПДВ (п. 177.3 ПКУ);

- на суму акцизного податку з реалізованих підакцизних товарів, якщо ФОП – роздрібний торговець підакцизними товарами (пп. 177.3.1 ПКУ).

Щодо витрат, то їх перерахунок містить п. 177.4 ПКУ, а вже з 2017 року підприємець матиме змогу зарахувати до складу витрат не лише сплачений ЄСВ, а й наступні витрат:

- суми податків, зборів, які пов'язані з проведенням господарської діяльності фізичної особи – підприємця (крім ПДВ, якщо ФОП-платник ПДВ, та акцизного податку, ПДФО та податку на майно);

- платежів, сплачених за одержання ліцензій на провадження певних видів господарської діяльності фізичною особою – підприємцем;

- витрати на одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, які пов'язані з господарською діяльністю фізичної особи – підприємця.

Разом з тим, до витрат не включатимуться витрати:

- не пов'язані з провадженням господарської діяльності;

- на придбання, самостійне виготовлення основних засобів та на придбання нематеріальних активів, які підлягають амортизації;

- на придбання та утримання основних засобів подвійного призначення;

- документально не підтверджені.

Необхідно відзначити, що ФОП на загальній системі оподаткування здобули право за власним бажанням вводити до витрат амортизаційні відрахування з відповідним веденням окремого обліку таких витрат. Вразі

схвалення цього рішення підприємцем амортизації підлягатимуть витрати на придбання основних засобів та нематеріальних активів та самостійне виготовлення основних засобів.

Основні засоби подвійного призначення не підлягатимуть амортизації. Серед них такі: земельні ділянки, об'єкти житлової нерухомості, легкові та вантажні автомобілі.

Також не підлягатимуть амортизації та повністю зараховуватимуться до переліку витрат звітного періоду витрати на здійснення ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів покращення основних засобів та їх ліквідації (у частині залишкової вартості). Для розрахунку амортизації основних засобів та нематеріальних активів підприємці застосовуватимуть тільки прямолінійний метод.

2. Із 1 січня 2017 р. від сплати ЄСВ «за себе» звільнені ФОП – пенсіонери за віком та інваліди на загальній системі оподаткування, а решта ФОП на загальній системі оподаткування платитимуть ЄСВ «за себе» віднині не за власним бажанням, а на обов'язковій основі, незалежно від факту отримання у місяці, за який сплачується такий ЄСВ, чистого доходу.

Мінімальний платіж (страховий внесок) буде дорівнювати 704 грн; це 22% від мінімальної зарплати у 3200 грн.

3. Вводиться нова форма декларації згідно з наказом Мінфіну від 15.09.2016 р. №821 по якій потрібно звітувати про доходи у 2017 році за 2016 рік.

4. При звітування у разі припинення підприємницької діяльності за власним бажанням ФОП на загальній системі подають податкову декларацію за останній базовий податковий (звітний) період, в якій відображаються виключно доходи від проведення підприємницької діяльності, протягом 30 календарних днів з дня проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності. Останнім базовим податковим (звітним) періодом буде період з дня, наступного за днем закінчення попереднього базового податкового (звітного) періоду до останнього дня календарного місяця, в якому проведено державну реєстрацію припинення підприємницької діяльності.

Перед вибором системи оподаткування слід порівняти за однакових умов суму податку, сплачуваного на спрощенці, і суму податків на загальній системі. Цілком очевидно, що в ситуації, коли підприємство зазнає збитків (а вона вельми поширена в новостворених підприємств), податок на прибуток йому сплачувати взагалі не доведеться. Та от ЄП йому слід платити незалежно від результатів діяльності (прибуток або збиток). Отже, щодо вибору системи оподаткування все суто індивідуально.

Література

1. Єгор Желтухін. Paying Taxes 2017: як Україні покращити позиції. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/podatkova-praktika/paying-taxes-2017-yak-ukrayini-pokrashchiti-poziciyi.html>
 2. Податок на доходи фізичних осіб: українські парадокси та світовий досвід: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://prodan.net.ua/uk/Articles/1242.html>.
 3. Красовська А. Державна реєстрація як умова реалізації права на підприємництво в Україні /А. Красовська/ Підприємництво, господарство та право. — 2010. — № 7. — С. 62.
 4. Закон України Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. – Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
 5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/normative/pku.html#h0030002>.
 6. Порядок обліку платників податків і зборів від 09.12.2011 р. № 1588 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1562-11>
 7. Сухарська О. Реорганізація підприємства та податкові наслідки / О. Сухарська // Платник податків. – № 5. – 2012. – С. 24–27.
-

8. Зарудна, Н. Я. Облік та нормативно-правове забезпечення підприємницької діяльності [Текст] : навч. посіб. / Н. Я. Зарудна, О. М. Кундеус, Т. А. Яковець. – Тернопіль : Крок, 2016. – 284 с.
